



# Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

## Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

**Danskernes Historie Online** er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

### Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

### Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

### Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

# SØNDERJYDSK MAANEDSSKRIFT

UDGIVET AF  
HISTORISK SAMFUND FOR SØNDERJYLLAND

VED  
CL. ESKILDSEN OG H. LAUSTEN-THOMSEN



## INDHOLD:

1. *Gudmund Schütte*: »Schleswig — urdänisches Land?«
2. *Hans Hansen Toft*: Bøndergaarde og Udskiftning paa Løjt Land.

**Nr. 4. 14. Aarg.**

**1. Okt. 1937.**

# Sønderjyllands Kreditforening

Haderslev

## Den Nordslesvigske Folkebank

Aktieselskab - Aabenraa - oprettet 1872

Aktiekapital Kr. 1.000.000,—.  
Reserver ca. Kr. 500.000,—.

# GRAM

## KØLEANLÆG

for ethvert Formaal

Brødrene Gram A/S  
VOJENS.

## Køb dansk Arbejde!

## Det danske Gødnings-Kompagni A/S

København

Nykøbing F., Odense, Aalborg, Struer, Vejle, Aarhus, Esbjerg, Sønderborg

Ældste og største  
Gødningsforretning  
i Danmark.



Eneste Fabrikant  
af Superfosfat  
her i Landet.

Salgskontor for Danmark for

A/S Dansk Svovlsyre- & Superphosphat-Fabrik

## Støt dansk Industri

Aktieselskabet

Nordiske Kabel- og Traadfabriker

København F.

**KABELVÆRK • TRAADVÆRK • VALSEVÆRK**

## N. MIKKELSEN SØRENSEN

Murermester og Entreprenør

Ndr. Fasanv. 217 Tlf. C. 4520, Taga 1700 og 1717  
KØBENHAVN

## H. Rasmussen & Co.

Aktieselskab.

Frederiksgade 37-39. Telf 59.  
Odense.

Jernstøberier.



Gummistøvler

## De Forenede Teglværker

Akts. ved Aarhus Akts.

Kontor: Parkallé 15,

Telf. 644. Aarhus. Telf. 6444.

Facadesten, Tagsten, Radial-  
sten, glass. Tagsten  
og Mursten.

## Graasten Bank A/S

Kontortid 9-12 & 2-5

Lørdag 9-1

GRAASTEN

## Spare- og Laanekassen i Aarhus.

St. Torv 6. Aarhus. Telf. 101.

Kontortid: 10-1 og 2<sup>1</sup>/<sub>2</sub>-5<sup>1</sup>/<sub>2</sub>.

Forlang **Gulvtæpper**  
fra  
Sønderjysk Tæppefabrik  
A. R. KJÆRBY  
Højer

## Vejen Sparekasse.

Kontortid 10-12 og 2-4.

VEJEN.

## Andelsselskabet

Odense

Eksportslagteri

ODENSE

## Spare- & Laanekassen for Kolding By og Omegn

Stiftet 1856

Reservefond ca. 1<sup>1</sup>/<sub>2</sub> Million

Kuranstalten

## Gl. Skovridergaard

Silkeborg - Tlf. 514 og 515

Overlæge V. STARCKE

træffes pers. Tlf. 514: 11-12.

Tlf. 156: 2-3.

Forlang Prospekt.

## Dampmøllen Viktoria

Aktieselskab

ODENSE

AKTIESELSKABET

Svendborg

Øxenbjerg

Dampmølle

Svendborg.

## Sønderjysk Teglindustri

Nordre Fasanvej 127

Telf. C. 4520 - Taga 1700 -

Taga 1717 - København N.

Facadesten, flammede Sten,

Tagsten, Drænrør

Alle Bygningsartikler.

## „Schleswig — urdänisches Land?“

Af Dr. phil. GUDMUND SCHÜTTE.

**S**lesvig-Holstener-Forbundet har udsendt et Modskrift, Nr. 2, mod Eskildsens »Grænselære«, »Schleswig — urdänisches Land?«, 80 Sider. Skriftet er anonymt ligesom sine Forgængere. Forbundet synes haardnakket at holde fast ved Grundsætningen om at lade sine Stridsmænd »dølge Aasyn og Navn«. Forresten er det en offentlig Hemmelighed, allerede røbet af »Flensborg Avis«, at Forfatteren er Professor S c h e e l. Derom er der ingen Tvivl; Indholdet dækker sig nøje med hans sidst holdte Foredrag i Flensborg, og det rummer Sætninger saa typisk scheelske, at man ikke kan tage fejl af Ophavsmanden. Hvorfor han dølger sit Navn, maa han selv vide; vi andre forstaar det ikke.

Iøvrigt adskiller Skriftet sig fordelagtigt fra sin Forgænger »Aber, — Herr Eskildsen!« Det er holdt i en rolig, parlamentarisk Tone. Der spilles ikke som hist paa det mod Eskildsen rettede stadige Ledemotiv: »Ach, er lügt ja!«; ej heller træffes usømmelig Citering af Smædevers mod Danskerne.

Vi finder hos Forfatteren adskillige Tanker, der ikke kan andet end røre sympatiske Streng.

S. 73 citeres fra »Fornmanna Sögur«: »Ophavet til alle Frasagn i norrøn Tunge fandt Sted, da den Tunge kom hid, som vi kalder den norrøne. Og den Tunge gik om Saxland, Danmark, Svitjod, Norge og nogle Dele af England. Og dengang kaldte man disse Lande Godlande og Folket God(t)jod.«

Det er dette Citat, jeg haardnakket har brugt som Motto paa et dansk Tidsskrift og paa danske og tyske Bøger, 1903, 1907, 1926, 1935—36, uden at det er lykkedes mig at interessere de Lærdes vrangvillige Hjerner for denne forbavsende klare, gamle Definition af Folkegruppen; men netop Professor Scheel har til mig udtalt sin Billigelse af Citeringen, og nu medtager han selv Citatet. En i høj Grad prisværdig Modtagelighed!

S. 13 affærdiger Forfatteren den af Filologer opfundne »vestgermanske« Nationalitet, der kun har Gyldighed som rent sproglig Rubricering. Det samme gjorde Professor Scheel i sit Flensborg-

Foredrag 1936, hvor han udtrykkelig henviste til min Paavisning (han sigter til »Our Forefathers« § 147). Ogsaa dette er en usædvanlig Modtagelighed, en Fordomsfrihed, som overrasker særlig i Tyskland, hvor slige Lærdomme mindst er i Kurs.

S. 65 ff. dvæler Forfatteren udførligt ved Kong Götriks Plan om et dansk-saxisk-frisisk Storvælde; om samme Emne har Professor Scheel holdt Foredrag i Berlin, se min Artikel »Vikingetanker« (»Jyd-ske Tidende« 11. 4. 37).

S. 35 drøfter Forfatteren udførligt og skarpsindigt det vanskelige Problem med de mellemtyske Navne paa - l e b e n, som han med gode Grunde henfører til en dansk Bosættelse. Naar han bl. a. nævner Ingersleben = jydsk Ingerslev, kan jeg dertil føje, at Professor E d u. S c h r ö d e r til mig har udtalt, at Personnavne som Inghar er fremmede for de omgivende tyske Egne og maa opfattes som nordiske. Jeg skulde tro, at denne fremskudte Levbosættelse hænger sammen med Hroars og Hrolf Krakes Sejr over Hadbarderne, som omtales i det engelske Kvad »Widsith«. Et af Eddaens »Helgekvad« fortæller, at de Danske kommer fra Hedinsey. d. v. s. det nuv. Hiddensö ved Rygen, og angriber Hödbrodd (Hadbardernes Opnævner) i hans eget Land. Efter Sejren har vel Danske okkuperet Meklenborgs Kyst; siden er de ved den slaviske Invasion bleven trængt sydpaa, hvor de hurtigt er bleven opslugt af de omgivende Tyskeres Masse.

I det hele drøfter Forfatteren indgaaende en Mængde Navnespørgsmaal og etnologiske Spørgsmaal, der nærmere eller fjernere staar i Forbindelse med Emnet. Men hans Digressioner er rigtignok ofte saa lærde og viddløftige, at de mere tjener til at forvirre end til at opklare. En læg Læser vil umulig kunne holde fast ved Hovedlinjerne; selv for en lærd kan det tit holde haardt nok. Efter at have kæmpet sig gennem de 80 Sider vil Læseren tilslut staa med Indtrykket: en vældig Lærdom, men vanskelig at rumme.

Saa meget om Skriftet i Almindelighed. Vi vender os nu til Enkeltkritiken, og dér her jeg jo adskilligt at indvende.

### 1. Titlen »Schleswig — urdänisches Land«.

Allerførst maa vi se paa det Løsen, som selve Titlen giver. Forfatteren gaar ud fra en Ytring af den sjællandske Ridder Peter Mogensens under Erik af Pommerns Strid om Sønderjylland med de holstenske Grever 1421 ff. Den brave Peter udtaler som sin egen og sine Fædres faste Tro, at Sønderjylland allerede har hørt til Danmarks Krone før Kristi Fødsel. Det er den naive Folketro, der gaar

ud fra en eller anden gammel Munkekrønike og fra saadanne haandgribelige Kendsgerninger som Dannevirkens Opførelse. Udover sligt kendte man intet Hjemmelstof; en lærd etnologisk Forskning eksisterede jo ikke. — Iøvrigt tillægger Forfatteren nærmest Claus Eskildsen samme Opfattelse. Der tales om Eskildsens »Solosang« om det »af Naturen« danske Landsfolk, om Sydslesvigernes Pligt til at slutte sig til det Folk, som de tilhører »ved deres Blod og deres Natur«. Paa sidste Side vender Forfatteren sig harmfuld mod »Forsøget paa at aftviste den tyske Slesviger hans Samhør med hans Folk. Allerede et fuldt Aarhundrede er denne Fremgangsmaade bleven øvet. Hvor meget har ikke den tyske Slesviger i denne Tid maattet lade sig byde af Krænkelser af sin Folkefølelse og sin nationale Ære!«

Jeg har ikke Eskildsens Bog saa klart i Minde, at jeg kan huske, om han virkelig prædiker Læren »Blut und Boden« saa hensynsløst, som Forfatteren vil lade os tro.

Imidlertid maa jeg gøre opmærksom paa, at en saadan Tendens, om den findes, ikke uden videre kan postuleres som Standardtypen hos moderne danske Forskere, være sig Historikere eller Etnologer. Jeg kan henvise til Vilh. la Cour, der i »Sønderjyllands Historie«, I, 146 ff., indgaaende drøfter den jyske Halvø's Indbyggere i Oldtiden og i Sønderjylland nævner flere Stammer, først og fremmest Jyder og Angler, uden at der med et eneste Ord opstilles Krav om en »urdansk« Bosættelse. — Og hvad mig personlig angaar, saa citerer Forfatteren selv min Ytring, at dansk Forskning ikke mere saa klippefast som før er overtudet om Sønderjyllands Urdanskhed; han siger, at jeg har »prisgivet Paastanden om denne Urdanskhed«.

Men, naar dette indrømmes, saa sømmer det sig ikke at stille Kampmaalet op saaledes, som om Paastanden om Sønderjyllands Urdanskhed var den herskende Lære, og som om enkelte Undtagelser fra Reglen nærmest var saa uvæsentlige, at man kunde bagatellisere dem. Det er en skingrende falsk Tone, som vi danske Forskere maa nedlægge den alvorligste Indsigelse imod.

Lad mig her præcisere det videnskabelige danske Standpunkt nøjere. I den standende Strid tales der idelig for eller imod dansk Førstefødselsret. Dette er, om jeg saa maa sige, en unøjagtig folkelig Forenkling af Alternativerne.

I »Sønderjyllands Historie« og i min egen Haandbog »Our Forefathers«, — de to egentlige danske Standardværker vedrørende Spørgsmaalet —, siges der klart og tydeligt, at de tidligst kendte Indbyggere er Jyder og Angler. Det vil altsaa sige, at dem tilkom-

mer den egentlige Førstefødselsret, som Danskerne ikke tænker paa at gøre dem stridig.

Anglernes Førstefødselsret er imidlertid ikke bleven virksomt haandhævet. Flertallet af dem udvandrede, og de efterlod sig ingen tydelige Spor i Sprog og Sindelagsvidnesbyrd, ene bortset fra Forplantningen af Uffesagnet. Der var ikke nok af engelske Levninger tilbage til, at der deraf kunde opstaa en konkurrencedygtig Nationalitet, dengang i 6. Aarh. Dannelsen af de nu eksisterende Nationalstater foregik, — en Nationalitet, der kunde kappes med Danerne mod Nord og Tyskerne mod Syd.

Det blev da Danerne, der kom til at samle de forhen isolerede Stammer til en saadan National-Enhed. Derfor er det Danerne, der har den praktiske Førstefødselsret, den, som det her kommer an paa. Forfatteren til det her drøftede Skrift daterer de første danske Bopættelser i Sønderjylland til 6. Aarh. e. Kr., og han siger, at i 8. Aarh. har Danerne Magten i Landet. 811, da Grænsen mod Frankerriget droges ved Ejderen, er det Aarstal, der særlig tydeligt tilkendegiver dette Tilhørsforhold.

Tyskerne kan derimod først komme ind som Nr. 3. Ved Aar 800 ejede de jo endnu ikke engang Holsten. Her sad de ikketyske Saksere, som talte Stamsproget til det nuværende Engelsk. De maatte af Karl den Store Aar 804 kues med Ild og Sværd og Folkeuddrivelse i Tusindtal for at vorde tyske. Først maatte Holsten sluges og fordøjes, før Tyskheden kunde tænke paa at trænge sig ind i Sønderjylland. Henrik Fuglefængers Forsøg paa at grunde en tysk Koloni i Slesvig By 934 førte ikke til noget varigt Resultat, og 1025 gav Kejser Konrad II Afkald paa alle tyske Krav nordenfor Ejderen.

Den ovenfor fremstillede Trinfølge er klar, man skulde synes utvetydig. Overfor Tyskheden sidder Danskheden afgjort inde med Førstefødselsretten. At man overhovedet har kunnet driste sig til at »nægte Fakta«, skyldes en Sammenrøring af hinanden uvedkommende Nationalelementer. Anglerne gjaldt i ældre Tid simpelthen som »Tyskere«; og selvom man nu har opgivet denne naive, uvidenskabelige Sprogbrug, er det faktisk Anglernes hensmuldrende Førstefødselsret, der annekteres og udnyttes for de bagefter Danskerne indtrængende Tyskere. Denne Sammenblanding maa vi kategorisk tilbagevise: Angler for sig, og Tyskere for sig!

Altsaa, ikke blot giver Forfatteren sit Skrift en vildledende Titel, men hele Stridsspørgsmaalet rejses i Virkeligheden paa en falsk Basis. Særlig graverende er det, at man fortier Saksernes oprindelig ikke-

tyske Nationalitet, deres Kamp mod Karl den Store og den voldelige Folkeuddrivelse, der gik forud for deres Fortrykning.

Hermed forlader vi Indledningsspørgsmaalet og vender os til Stofgennemgangens Enkeltheder.

## 2. Tacitus om Ingvæonerne.

Forfatteren gaar S. 16 ud fra Meddelelser hos Romeren Tacitus i Skriftet »Germania«, der udkom Aar 98 e. Kr. Tacitus nævner her det oldgottonske Kvad om Folkestamfaderen Mannus og hans Afkom. (Jeg kalder det »Mannungstamtavlen«). I dette omtales Nordkystboerne som Ingvæoner. Det hedder videre S. 17: »Hvilken Gruppe af Germaner Indbyggerne paa den kimbriske Halvø maa henregnes til, kan altsaa ikke være tvivlsomt . . . . Det ældste Folkeslag, som vi historisk kan naa til i vort Landskab, er altsaa ingvæonsk« . . . . »Som Ingvæoner nævner Plinius Kimbrer, Teutoner og Chauker«. (De sidste bor i Hannover. G. S—e.) . . . . »At der paa vor Halvø, f. Eks. i Ejderegnet, skulde have været en Grænse i Folkebunden eller endog i Blodet, vilde være en for Tacitus fremmed (unvollziehbar) Forestilling . . . . Ogsaa Nerthusfællesskabets Folk har intet at gøre med en saadan Grænse . . . . Og Forbindelsen retter sig mod Syd eller Øst, men ikke mod Nord.«

Meningen er ikke meget klart præciseret, men den synes, kortelig sammenfattet, kun at kunne være denne: Den kimbriske Halvø's Folk tilhører Ingvæongruppen og vel ogsaa Nerthusdyrkernes Samfund; der er ingen Grænse ved Ejderen, Forbindelsen gaar mod Syd og (Syd)øst, men ikke mod Nord (og Nordøst). Der er altsaa en Grænse østenfor Jylland, og Danerne staar udenfor Gruppen.

Jeg maa for Nøjagtigheds Skyld indskyde, at Professor Scheel i Brev til mig har gjort Indsigelse mod en Tydning af hans Ord som ovenfor. »Hvor«, siger han, »identificerer jeg Ingvæonerne med den anglofrisiske Gruppe?« Nej, med rene Ord ganske vist ikke. Men det hele er saa vagt og uklart udtrykt, og den tysk indstillede Læser kan ikke godt faa andet ud deraf end den Mening, jeg ovenfor har fremstillet. Hertil maa jeg sige: vor Hjemmelsmand Tacitus kender overhovedet intet til Mellemrummet mellem Jylland og Sveerne ved Upsala. I hans meget brudstykkeagtige Kundskab fra Yderomraadet danner hele dette Rum en eneste stor Lakune. Han siger os altsaa intet om, hvorvidt Danerne tilhørte Ingvæongruppen eller stod udenfor. De eneste Kilder, der (senere) giver Svar paa dette Spørgsmaal, er »Beowulf« og det oldengelske Runekvad, og deres Svar ken-



der Professor Scheel ligesaa godt som jeg: Danerne kaldes »Ingwine«, d. v. s. Ingvæoner; de er overhovedet de eneste Ingvæoner, der optræder i »Beowulf«. Om Heroen Ing hedder det i Runekvadet: »Ing var først hos Østdanerne«. — Med Hensyn til Nerthusdyrkelsen maa det tilføjes, at Fyn og Sjælland rummer Nerthushelligdomme; (om de tilhører den kvindelige Nerthus eller hendes Tvillingbroder, kan vi ikke mere se). — Endelig, naar Forfatteren hævder, at Ingvæoner-nes Forbindelseslinjer gik sydpaa, ikke nordpaa, maa vi spørge: hvordan var det med Anglerne, som utvivlsomt var det ledende Folk indenfor Gruppen? Svar: deres Heltedigtning Hovedindhold er rent nordisk. Danerne forherliges mere end noget andet Folk. De sydlige Naboer, Sakserne, eksisterede ikke for »Beowulf«; ogsaa i »Widsith«s første og tredje Afdeling glimrer de ved deres Fraværelse, medens de i Afdeling II affærdiges rent i Forbigaaende.

Disse Kendsgeninger, som Forfatteren intet Hensyn tager til, stiller Oldtidens Folkeforhold ved Østersøen i et helt andet Lys, end det, han kaster over dem. Jeg har ikke noget imod at give ham Ret i, at Ingvæongruppen viser Forbindelser mod Syd over Ejderen; men jeg nægter, at vi har nogensomhelst Ret til at udelukke Danerne fra denne Gruppe, om hvilken vi iøvrigt ved saa lidt, at den største Varsomhed i Omtalen af den er tilraadelig.

Naar Forfatteren ved Ingvæongruppen polemiserer stærkt mod den formodede danske Tilbøjelighed til at sætte Skel ved Ejderen, maa jeg endnu gøre ham opmærksom paa, at det er dansk Forskning, der først eftertrykkeligt har indskærpet Forestillingen om den vage, flydende Overgang mellem Stammegrupperne. Dette er sket i min Haandbog »Our Forefathers«, hvor jeg giver Afkald paa at indordne det gamle Jyllands Folk i sydlig eller nordøstlig Forbindelse, idet jeg istedenfor indfører den hidtil ukendte Kategori »Den gamle mæglende peninsulære Undergruppe eller Gren«, altsaa netop en fuldkommen elastisk Størrelse, der udtrykker vor Mangel paa Evne til at definere Nationaliteten nøjere.

### 3. Ptolemæus.

Om den græske Geograf P t o l e m æ u s fra c. 150 e. Kr. siger Forfatteren S. 18, at heller ikke han kender noget Skel mellem den kimbriske Halvø og de sydligere Lande.

Dette er ikke rigtigt. Ptolemæus gør i Yderomraadet et teoretisk Skel mellem to Klasser Lande: A, hvori opregnes Stammer, Stæder, Bjerge, Floder etc., og B, hvori kun medtages Stammer og enkelte

Øer. Til A hører Storgermanien, d. v. s. Tyskland, til B den kimbri-  
ske Halvø og Skandinavien. Kimbrer og Skandinaver stilles altsaa  
sammen overfor Storgermanerne. Enkelte Korthandskrifter, der  
synes at være gamle, udtrykker ogsaa Modsætningen ved Farvegiv-  
ningen. Se herom min Bog »Ptolemy's Maps«, § 28.

Jeg paastaar ingenlunde, at Ptolemæus med dette Skel mener no-  
get etnografisk; hans Skelsætning er vist et rent vilkaarligt Paafund.  
Men Skellet er der, og vil man citere Ptolemæus, kan det ikke  
nytte at løbe hen over det.

#### 4. Stednavne fra ingvæonsk Tid.

Forfatteren taler S. 18 ff. vidt og bredt om fællesgermanske Ty-  
per som - i n g og - s t e d. Han protesterer S. 23 mod, at Eskildsen  
Side om Side bringer Kort over a) - i n g, - s t e d; b) - m a r k,  
- a g e r, - v a n g, - l y k k e; c) - l u n d, - v e d, - s k o v. Denne  
Jævnstilling af gamle og nye Typer kalder han tendensiøs. Men hvad  
skal man saa sige til, at han selv paa S. 25 uforknyt indkasserer de  
sønderjydske - i n g og - s t e d som »førdanske«, hvad der aaben-  
bart svarer til Overskriftens »Stednavne fra ingvæonsk Tid«?

Naar det er indrømmet, at disse Typer er f æ l l e s g e r m a n -  
s k e, saa kan det virkelig ikke nytte at komme stikkende med dem og  
paastaa, at de i Sønderjylland harmonerer med dansk Bosættelse som  
Ild med Vand. Vi kan kun sige, at de er n e u t r a l e, og at de repræ-  
senterer et Element, der efter en dansk Rigsgrundlæggelse havde  
alle Forudsætninger for at smelte let og gnidningsløst sammen med  
det danske.

Forresten kommer Forfatteren selv for Skade at røbe, at Ing-  
navnene ikke altid nødvendigvis maa være urgamle. Han siger S. 77:  
»Die Toftinger Wurt er gammelt; men Stednavnet Tofting tilhører  
en yngre Tid, Vikingetiden, hvad der viser sig gennem Leddet Toft«.   
Ordet Toft er jo nemlig dansk. Jeg kan tilføje, at et Navn som Løjting-  
ager sydfor Aabenraa udgaar fra det endnu brugelige Indbyggernavn  
for Løjt, Løjtinger eller Løjtninger. Endnu ænseværdigere er Tating  
i Ejdersted; ifølge »Ejdersteds Krønike« grundlagdes Bygden paa  
Tate Eskels Grund i det Herrens Aar 1103.

#### 5. Overgangen -torp — -trup, -drup, -rup.

Forfatteren er S. 48 meget forarget over, at Eskildsen vil indkas-  
sere (t) r u p - Navnene som gamle danske »Gründungen« og paa dette

Grundlag tale om en Grænse ved Ejderen. Der gøres meget Væsen af, at samme Overgang som i Sønderjylland træffes i Westfalen og Hannover.

Jeg husker ikke, om Eskildsen virkelig har villet gøre de nævnte Navne til gamle danske »Gründungen«. Det skal jeg slet ikke indlade mig paa. Jeg fastholder blot: Overgangen fra -torp til -trup, -drup, -rup er fast Regel for det samlede danske Omraade med Undtagelse af Dele af Skaane og Halland. Den ophører fuldkommen syd for Slien. Altsaa findes Ejdergrænsen faktisk. — At samme Overgang kommer igen i Westfalen-Hannover, ligesom der i England findes Eksempler paa en Overgang til -throp, vedkommer ikke Sagen, da al Forbindelse mellem de sønderjydske og det westfalsk-hannoverske Omraade savnes. Det kan enhver se ved at sammenligne Forfatterens Kort Nr. 4 og 7. Den danske og den westfalsk-hannoverske Overgang maa regnes for spontane, af hinanden uafhængige Udviklinger. Saadanne findes jo ofte; f. Eks. kalder Svaerne sig paa deres eget Maal for Schwauben, og Småländerne i Sydsverige kalder sig for Smaulänningar, uden at vist nogen vil postulere en Sammenhæng mellem de to Udviklinger.

Selvfølgelig er Overgangen -torp — (t)rup en sen middelalderlig Foreteelse, har intet med Oldtiden at gøre; men derfor er og bliver den dog et uomtvisteligt Vidnesbyrd om sproglig Ensretning i Sønderjylland og Kongeriget, og om en sproglig Grænse ved Ejderen. Forfatterens vidtløftige Udredninger rammer ganske udenom denne Kendsgerning.

## 6. Lev-Typen.

Forfatteren regner med Rette Lev-Typen for den vigtigste danske Bosættelsestype i Folkevandringstiden, c. 6. Aarh. Han giver S. 30 en Statistik: 91 paa nuværende svensk Grund, 134 paa Øerne, 107 i Nørrejylland, kun 25 i Sønderjylland, i Angel kun et eneste Eksempel. Deraf drager han Slutninger om den danske Expansions Styrke. Han finder den i Sønderjylland meget ringe.

Vi kan indrømme: unægtelig her ringere end de andre Steder, naar der regnes med saa grove En-bloc-Omraader. Men er det afgørende for Bosættelsens Enderesultat, Landskabernes Opgaaen i den danske Folkestat? Nej, ingenlunde. Bornholm f. Eks. har intet -lev; Hardsyssel (Ringkøbing Amt), der er halvt saa stort som Sønderjylland, har kun et eneste. Og dog er de begge kærnedanske Landskaber. Med andre Ord: Forfatterens Statistik er helt vildledende. Vi kan slet ikke bruge den og gaar videre til næste Punkt.

## 7. Mangelen paa danske Nationalitetskendemerker.

Forfatteren siger S. 75: »Dansk Folkegrund, saaledes som Øerne var, og som Jylland blev, blev Slesvig ikke«. Han indrømmer naturligvis, at der udviklede sig danske Stednavne, men nægter S. 61, at det batter noget. Man jævnføre Normandiet: »Med sine Dal, Bude, Hage, Holm, Kerke, Lund, Næs, Toft, Torp, Tved etc. var Normandiet endnu langt fra daniseret, saalidt som Danelagen med t o r p - og b y - Bygderne«.

Her kommer vi endelig til »des Pudels Kern«.

Det er rigtigt nok, at alle de nævnte danske Bygder i Normandiet og Danelagen ikke medførte Landenes Danisering; de druknede i de indfødtes Overtal.

Men hvordan nu i Sønderjylland?

Jo, vil Forfatteren svare: her drukner de ældste danske Bosættelser, Levbygderne, fuldstændig i et Overtal af »fördanske« Navne paa - i n g og - s t e d .

Jeg har ovenfor paapeget, hvor meget det har paa sig med deres saakaldte »fördanske« Art.

Men godt, lad os gaa ind paa Tanken. Naar der altsaa var saa propfuldt af »fördanske« Navne, saa maa vi fornuftigvis forudsætte, at de har haft en livskraftig Efterslægt. Derved maa Sønderjylland have faaet et Navnepræg, der tydelig adskiller det fra Nørrejylland og andre virkelig danske Landskaber. Som Professor Scheel siger i Elmshorn-Foredraget: »Det er ikke nogensinde lykkedes at give Slesvig et dansk Præg«. Jfr. de nylig i »Flensborg Avis« citerede Ytringer af Friherre v o n T ü r c k e i Augusthæftet af »Deutsche Arbeit«, der tydelig bygger videre paa Scheels Tanker: »Der har aldrig været nogen sluttet dansk Folkegrund i Slesvig. Hvad der er lykkedes Danskerne i Jylland, at danisere hele Omraadet, er forblevet dem nægtet i Nordslesvig«.

Naar man kan udslynge saa kategoriske Sætninger, har man utvivlsomt den Pligt at u n d e r b y g g e d e m m e d K e n d s g e r n i n g e r . Hvad bringer nu Forfatteren af »Schleswig — urdänisches Land?« alias Professor Scheel for at vise den iøjnefaldende Forskel mellem Sønder- og Nørrejylland? Svar: i n t e t . I k k e s a a m e g e t s o m b a g p a a e n H a a n d . Sætningen om Forskellen mellem de to Landsdele udslynkes simpelthen i Kraft af et professorisk »Vi alene vide«. Denne Fremgangsmaade maa skarpt dadles. Den kan ikke kendemærkes som andet end u v i d e n s k a b e l i g , l e t f æ r d i g o g t e n d e n s i ø s .

For at naa tilbunds i Sagen kan vi imidlertid ikke nøjes med at

anholde denne Uefterrettelighed hos Forfatteren. Vi maa selv foretage den Kontrolprøve, som han har forsømt.

Vi giver os da til at efterspore den formodede Efterslægt efter det »fördanske« Stednavnelag, som Forfatteren postulerer. Denne Efterslægt maa, naar den skal være forskellig fra de danske Navne, nærmest forudsættes at være engelsk, engelsk. Følgelig maa der ventes at vrimle med Inddelingsnavne som »Shire« og »Gau« og med Stednavnetyper som Washington, Wellington, Upton, Huntingdon, Buckingham, Bolingbroke, Oxford, Cambridge, Pankhurst, Ixworth. Endvidere maa der ventes at forekomme engelske Lydudviklinger som Overgangen fra k til Hvislelyd (Kirke = eng. church, udtalt tshørtsh); saadanne Overgange kendes jo faktisk i Holsten og Hannover: Cyængæhusæn, nu Zenhusen, Kielle (d. v. s. »Kilde«), nu Celle. — Saadanne Eksempler venter vi os altsaa, men vi skuffes ganske. For de findes nemlig ikke. Der findes kun: Inddelingsnavne som Syssel og Herred, Stednavne som -by, -bøl, -toft, -lykke, -vad, -bro, -skov, -lund, -tved, endelig Lydovergange som -torp — (t)rup (den er ganske vist noget sildig).

Vi fastslaar: sin Paastand om det savnede danske Folkepræg har Forfatteren ikke kunnet godtgøre ad sproglig Vej. Vi maa hævde: Sønderjylland er med Totalsummen af sine Inddelings- og Stednavne nøjagtig ligesaa dansk som Nørrejylland og Øerne (naturligvis bortset fra Kolonisationsomraader i Udkanterne som Nordfrisland og Dänischwohld).

## 8. Kulturvidnesbyrd.

Dette Punkt hopper Forfatteren meget let henover. Han nøjes med et Sted at ironisere over den saa højt udraabte danske Træsko.

Vi spørger til Gengæld: hvad saa med Retstypen? Er den saksisk eller dansk? Svar: rent dansk, som det jo ogsaa kraftigt fremhæves af Sønderjyderne selv ved deres Retsvidnesbyrd i Ribe 1421.

Vi spørger: hvad med Hustypen? Er det den samme som i Sakserhuset og i det sydtyske Hus med Hovedindgang fra Gavlenden? Ja, saadan læses der unægtelig paa et Kort i »Der grosse Brockhaus«, 1929, S. 624—25, hvor hele Sønderjylland uden lang Snak indkasseres for Sakserhuset. Men dette Korts Fremstilling er desværre Opspind. I Sønderjylland paa nær sydlige Udkanter hersker enten det danske Enlængehus med Indgang midt fra Langsiden eller ogsaa den danske Firkantgaard.

### 9. Sindelagsvidnesbyrd.

Dette Punkt glemmer Forfatteren næsten fuldstændig. Han nøjes med at ironisere over forskellige naive Forestillinger: Peter Mogensens Fantasi om Sønderjylland som dansk Rigsland før Kristi Tid; Saxes Omtale af Danmark som Broder til Angul; »Lejrekrønikens« Oldsagn, der lader Jyderne frivillig kaare Dan til Konge, for at han kan væрге Sydgrænsen mod Cæsars romerske Hære. Han opholder sig over, at jeg i en Avisartikel overfor den gamle slesvig-holstenske Lære om en voldelig dansk Erobring har brugt Udtrykket »fordrukkent Vaas«.

Bedre havde det været, om Forfatteren havde paavist, at »Nord-schleswigsche Zeitung« havde historisk Ret til at kalde Gorm den Gamle en »Tysker- og Kristenforfølger«. Bedre, om Forfatteren havde paavist, hvordan Gorm kuede Sønderjylland med Ild og Sværd og Folkeuddrivning i Tusindtal. Bedre, om Forfatteren havde paavist, at der i Egnene med de »fördanske« Typer - i n g o g - s t e d holdt sig et levende Folkehad mod de danske Erobrere; at de angelske Munkes Krøniker vrिमlede af Udfald mod de »troløse Danske«; at Folket sejt og stædigt vægrede sig ved at kalde sin Nationalitet dansk.

Men sligt savnes hos Forfatteren fuldstændigt. Og han er lovlig undskyldt. For d e t f i n d e s n e m l i g i k k e. Det er kun paa den tyske Side af Ejderen, at vi historisk har Underkuelse med Ild og Sværd og Folkeuddrivelse (Karl den Store mod Sakserne 804). Men heroverfor hedder det sædvanlig: »Schwamm drüber!« Medens der derimod er frit Slag til at opdigte Fabler om »Tyskerforfølgeren Gorm« og andre Tyranner. Jeg maa hævde, at jeg er i min gode Ret til at brændemærke disse Fabler som »fordrukkent Vaas«, eller, som jeg andetsteds har sagt: »vitterlig Usandhed.\*)

Nej, i Sønderjylland forekommer kun Vidnesbyrd som disse:

Det angliske Sagn om Uffe hin Spage optages i sønderjydsk Overlevering og omdannes med dansk, skarp tysk fjendtlig Tendens.

Ifølge dette Sagn giver Uffe fredelig sit Rige i Arv til sin Søn Dan (Frændskab svarende til Broderskabet mellem Dan og Angul hos Saxe).

En sønderjydsk Folkeviser med Stedfæstelse i Dannevirke-Egnen gemmer Mindet om den mytiske danske Kongerække; det

---

\*) Naar Forfatteren S. 59 siger, at jeg har kaldt en nærmere omtalt tysk Fremstilling for »gal«, d. v. s. »forrykt«, røber han, at han ikke er inde i danske Sprogfinesser. En »gal Mand« er forrykt, men en »gal Fremstilling« kun urigtig.

er den eneste danske Folkeviser, der rummer et saadant urhistorisk Stof.

Munke i det angelske Kloster Ryd udtaler sig i Krøniken atter og atter paa fanatisk tysk fjendtlig Vis (saaledes 1181, 1223, 1237); det er den eneste danske Krønike, hvori noget saadant forekommer.

Sønderjyder vidner i Ribe 1421, at Landet er dansk efter Sprog og Retsskik. Dette er ikke en Peter Mogensens naive Urfantasier; det er god gammel Folkeoverlevering.\*)

Summa summarum: ingen Egn af Danmark rummer en saavelvende dansk Nationalfølelse som Sønderjylland.

### 10. Slutord.

Jeg har allerede ovenfor citeret Forfatterens Protest mod »Forsøget paa at aftviste den tyske Slesviger hans Samhør med hans Folk. Allerede et fuldt Aarhundrede er denne Fremgangsmaade bleven øvet. Hvor meget har ikke den tyske Slesviger i denne Tid maattet lade sig byde af Krænkelser af sin Folkefølelse og sin nationale Ære!«

Ja, og hvor meget ikke Danskslesvigeren af den samme Slags!

Jeg kan naturligvis som levende udenfor Stridsskuepladsen ikke dømme om, hvor haarde de Krænkelser er, som Tyskslesvigeren dér udsættes for. Men iøvrigt skulde jeg tro, at ingen fornuftig Dansker falder paa at anfægte den tysktalende Tyskslesvigers Ret til Samhør med sit Folk.

Imidlertid, Historien lader sig ikke censurere efter moderne Menneskers sarte Fornemmelser. Hvis en fortystet eller ægte tyskbyrdig Slesviger vil rejse Arvekrav efter de udvandrede Anglers Hjemstedsret, saa vil Historien svare: Holdt, det gaar ikke! Angler for sig, og Tyskere for sig! Efter Anglerne kommer Danerne som Nr. 2, Tyskerne først som Nr. 3 i Rækken. Hvis Hævdelser af denne Kendsgerning kan krænke sartfølende Tyskere, — nuvel, i Historiens Navn, saa maa de blive krænkede. Vi kan ikke for deres Fornemmelser Skyld lave Historien om.

Hermed sluttes min Gennemgang af Forfatterens Skrift. Hans redelige Stræben efter at naa tilbunds i Historien kan mange Steder anerkendes. Men Klarhed har han ikke bragt. Den klare historiske Sandhed mener vi Danske at hævde, og til at omstyrte dens Grundlag skal der skarpere Argumenter end dem, som Forfatteren har været istand til at bringe.

\*) Jfr. min Artikel »Gamle sønderjyske Folketoner« (»Flensb. Avis« 15. Juni 1937) og mit snart udkommende Skrift »Her, her, Danmark!«



*Fra Stentoft paa Løjt Land.*

J. M. Holdt fot.

## **Bøndergaarde og Udskiftning paa Løjt Land.**

Af HANS HANSEN TOFT, Bårsmark.

**F**aa Steder finder man saa hyggelige gamle Gaarde som paa Løjt Land, og hvor føjer de sig godt ind i Landskabet, de gamle Gaarde. Gemt bag Bakkehæld og Træer ligger de, omgivet af pyntelige Haver og gamle Abildgaarde, men intet Steds er der langt til Bakketoppen, hvorfra Synet naar saa vidt ud over Marker og Hegn, og overalt skimter vi bagude det blaa Hav. — Og hver Gaard har sin egen Saga; et Væld af Sagn og Minder, gaaet fra Slægt til Slægt gennem hundrede Aar, fortæller om de gamle Gaardes Skæbner gennem skiftende Tider.

Løjt Sogn, og derved i første Række Sognets gamle Gaarde, byder paa meget af Interesse for den, der vil granske vor Hjemstavns Historie.

Et Forhold, som særpræger Løjt Land, er det, at de allerfleste Gaarde har eget Navn; hyppigt ligger to Gaarde sammen og har Navnet tilfælles. De fleste af disse Navne er meget gamle, nogle af dem møder vi allerede i skriftlige Kilder fra Reformationstiden. — Dette særegne Forhold finder sandsynligvis sin Forklaring i, at Gaardene oprindeligt maa have ligget ret ensomt; man har følt, at de egentlig ikke laa i Byen, hvorfor man har givet dem Navn efter Stedets Naturforhold eller efter en Ejer. — Ser vi paa gamle Kort, der er saaledes Johannes Meiers Kort fra 1641, forstaar vi, at der



engang har været langt mellem Naboerne. Endnu bedre forstaas det, naar vi slutter, at alle de Gaardpar, der nu har Navn fælles, engang har været een Gaard, der saa antagelig for 3—400 Aar siden er blevet delt i to.

Gaar vi fra Løjt Kirke mod Øst, møder os først »Margrethegaard«. Dette Navn er nyt, den kaldtes i gammel Tid »Toften«, og der laa oprindeligt to Gaarde. Derefter fulgte i Nørregaden to Gaarde, der bar Navnet »Vestertoft«, begge er nu borte. Ved Møgelmose laa Slesvigbispens gamle Fæstegaard »Kjeldstoft«, der nu er delt og udflyttet. Nord for den laa de to Gaarde »Vostoft«. »Paa Bjærget« laa to Gaarde, foruden Krab-Slægtens Gaard laa her indtil omkring 1680 den Gaard i Nørregaden, der nu ejes af Eskild Toft.

Videre østerad stadig to og to Gaarde af samme Navn: to »Hellet«, to »Elbjerg«, to »Skadesgaard« og to »Fasbro«. Her gør Barsbækken Skel mellem Kirkeby og Barsmark, men kun en indfødt Løjtning ved, hvor den ene By holder op og den anden begynder. Ganske umærkeligt gaar den ene By over i den anden.

Barsmark er baade Sognets smukkeste og interessanteste By, egentlig en eneste lang Række Gaarde, henimod fyrre oprindeligt, en mærkelig Rækkeby paa en halv Mils Længde. Paa en enkelt Undtagelse nær har alle Byens Gaarde to og to egne Navne. Fra Vest mod Øst møder vi: Overgaard, Væltoft, Knudsgaard, Drengsgaard, Jakobsgaard, Bossensgaard, Kopperholt, Paulsgaard, Fogedgaard, Møllergaard, Højen, Lontoft, Mørkholt, Østergaard, Ottesgaard og Elsholm, og mod Nord en mindre Række: Holme, Elsestræer og Dalholt. Nu er dog Forholdet ændret noget, idet en Del Tvillinggaarde i sidste Aarhundrede er blevet sammenlagt. — I Løjt Skovby træffer vi oprindeligt det samme Forhold med Tvillinggaarde af samme Navn: Iversgaard, Kragesgaard, Skippergaard, Tilsgaard, Brunsgaard, Kjersgaard.

Barsmark og den østlige Del af Kirkeby gør Indtryk af at være opstaaet som en Række Udflyttergaarde, maaske paa Rydninger i Skoven; at Gaardene har egne Navne gør jo ikke denne Antagelse mindre sandsynlig.

Tidligt er saa Gaardene blevet delt, allerede i 1609 træffer vi hele Tiden to Ejere paa hvert »Bondegods«. Den udskiftede Gaard er saa blevet bygget klods op ad Stamgaarden, stundom vist sammenbygget med denne. Efterhaanden er saa Rækken af Udflyttergaarde blevet til en Landsby. Barsmark er dog ikke nogen helt ny Bebyggelse, den nævnes i Valdemar Sejrs Jordebog.

Det kunde se ud til, at de tre Byer Barsmark, Skovby og Stollig, der ligger i en Kreds omkring den store Kirkeby, er opstaaet som Udbygder fra denne, eftersom Skovene er blevet ryddet. Navne som Skovby og Stollig (hvis sidste Stavelse er Trænavnet »Eg«) minder jo endnu om Fortidens Skove.

At Barsmarks Jorder paa en mærkelig Maade er omklamret af Kirkebys kunde ogsaa tyde paa, at førstnævnte By er en Aflægger fra Kirkeby. Efter denne Antagelse skulde Kirkeby altsaa være en meget gammel By, hvilket ikke stemmer overens med, at dens Navn først kan være opstaaet efter Kristendommens Indførelse og Kirkens Bygning. Imidlertid hævder nu Videnskaben (i »Sønderjyske Stednavne«), at Byens oprindelige Navn maa være *Løjt*, hvilket Navn findes omkring 1200. Siden er dette Navn saa gaaet over til at betegne hele Sagnet, og Hovedbyen er blevet kaldt Kirkeby (1335: Kerkebu). Og Navnet »Løjt« er ældgammelt, saa gammelt, at det ikke kan tydes mere.

En anden Ejendommelighed, som den vil støde paa, der gransker Sognets Fortid, er det Særsyn, at Markfællesskabets Ophævelse og Jordens Udskiftning synes at være sket paa Løjt længe før end i andre Egne. Sædvanligvis faar Varnæs Æren af at være det første Sogn, der udskiftede sine Jorder, hvilket dér skete kort efter 1700; men alt tyder paa, at de Løjttinger har været flere Menneskealdre foran de Varnæsinger. Dette for Løjt saa særegne Forhold er endnu aldrig blevet gjort til Genstand for indgaaende historisk Undersøgelse, saa her ligger et interessant Emne for dem, der vil granske vor Hjemstavns Historie.

Der er endnu ikke fremdraget bestemte Vidnesbyrd om, hvornaar denne Udskiftning er foretaget; men de meierske Kort fra 1641 viser Sognet med Jorderne delt i en Mængde indhegnede Marker, »Løkker«, ligesom den Dag i Dag. Dog er Udskiftningen endnu knap fuldført i 1641, idet Kortet viser, at Kirkeby Vestermark og en Del af Kirkeby Nørremark stadig laa hen som udelte Fællesjord paa den Tid.

Ogsaa Sognets andre Byer havde paa den Tid lidt Fællesjord; men langt den største Del var allerede udskiftet. Fra Begyndelsen af 17. Aarhundrede findes Akter om Stridigheder efter Udskiftning, saa vi aner, at denne Udskiftning maa være paabegyndt for maaske omkring 350 Aar siden. En Jordebog over Aabenraa Amt fra 1704 nævner, at Byernes Jorder bestaar af indhegnede »Lücken und Koppeln«, kun den mest sandede Jord ejes i Fællesskab.

Fra omkring 1730 haves Akter, som nævner, at Sognest Jorder for umindelige Tider siden er blevet opmaalt og fordelt »lückenweise«, ligesom Markerne, selv de mindste Stykker, er indhegnet med levende Hegn, saaledes at enhver Bonde ejer sit Land »separatim«, ganske vist ikke sammenliggende, men i temmelig spredte Løkker.

Løjt Sogns Skove er vist blevet udskiftet senere end Jorden, og her findes Dokumenter, der kan give os et Vink om, ved hvilken Tid omtrent dette maa være sket. Der findes en Række gamle Papirer vedrørende Trætte mellem de Kirkeby Bønder om Skovskifterne i Løjt Nørreskov. Flere mente sig forurettet ved Tildelingen af Skovparterne, og det affødte en Mængde Processer og Retskendelser. Den ældste Dom i Sagen er fra 1642; men disse Stridigheder vedblev at optage Domstolene lige til 1752. Vi kan altsaa skønne, at Skovene maa være udskiftet nogen Tid før 1642.

Hver Gaard fik saaledes sine egne Marker, der omgærdedes med Stendiger eller levende Hegn. Ingen Egn ejer saa rigelige og saa frodige levende Hegn som Løjt Land. Dette faar saaledes sin Forklaring i deres ærværdige Alder. Paa Kryds og Tværs blev de levende Hegn draget over Sognets Jorder, og vi fik mange Løkker, der næsten hver har sit eget Navn, saa Løjt Sogn ejer en usædvanlig Mængde Marknavne. — Selv om vor Tid har været skaanselsløs over for de skønne levende Hegn, er de dog stadig saa mange, at de ganske præger Egnen.

Hederne og Moserne og den sandede Kirkeby Vestermark vedblev længe efter den øvrige Udskiftning at være Fællesjord. — Jordebogen 1704 fortæller: »Fordi Agrene paa Vestermark er karrige og kun giver lidt af sig, og da Gødningen daarligt kan bringes derhen, er Jorden dér til Dels hyret ud til de Toftjenere og Kaadnere, som bor i Byen, mod at disse giver en ringe Betaling. Dette er Aarsagen til, at der er saa mange Kaadnere i Byen.«

— Altsaa, de mange Husmandssteder paa Kirkeby Vestermark er heller ikke af helt ny Dato. — Ogsaa paa Barsø beholdt man noget af Jorden i Fællesskab, nemlig de to Engstrækninger Nørrerevle og Søndermade; og det mærkeligste er, at disse Jordstykker ejes i Fællesskab af Øens Bønder den Dag i Dag.

Men en stor Fejl begik de Løjtninger, da de i fordums Dage skiftede Jorderne mellem sig: de flyttede ikke Gaardene ud i Jorden. Gaardene vedblev — paa faa Undtagelser nær — at have deres gamle Plads inde i Landsbyerne lige til vore Dage. At Gaardene fik en forfærdelig lang Markvej, tænkte man ikke saa meget over. I dette Forhold finder vi ogsaa Forklaringen paa, at der er en usædvanlig Rigdom paa Veje og »Forter« i Sognet.

Der maa dog nævnes, at der blev paabegyndt en Udflytning af Gaardene allerede i 1659; men denne Udvikling gik saare langsomt paa Løjt Land og er ikke fuldbyrdet endnu i vore Dage.

Kun et Par Gaarde, hvis Historie gaar tilbage til Middelalderen, laa i gammel Tid uden for Byen, det var Gaardene Sillehole, Dalholt, Blaasholm og Fladsten.

Den første Udflyttergaard blev den Gaard i Sønderskov, der nu ejes af Chr. Schmidt. Denne Gaard laa oprindeligt i Boesgaard i Kirkeby, men efter at Svenskerne havde afbrændt den, blev den i 1659 flyttet til Sønderskov. Som en Mærkværdighed kan nævnes, at denne Gaard lige til vor Tid er blevet medregnet til Boesgaards Nabolag, skønt den i snart 300 Aar har ligget en halv Mil derfra.

De næste Gaarde, der udflyttedes, var Gaardene Tosthøj og Brøde, der blev udflyttet fra Barsmark omkring 1680. Fra lidt senere Tid stammer Gaardene Dyrehave. Omkring 1720 byggedes Gaarden Dyrkjær i Dybvighoved, udflyttet fra Løjt Kloster, og fra omkring 1760 stammer »Lammesbjerg«, der oprindeligt laa i Elbjerg. — I Slutningen af det 18. Aarhundrede udflyttedes et Par Smaagaarde fra Bodum og Kirkeby, og i forrige Aarhundrede blev udflyttet omved en halv Snes Gaarde, mest fra Kirkeby og Barsmark.

Men Udflytningen gik som nævnt langsomt; de fleste Gaarde blev liggende i Byen med Jorderne meget spredt og med meget lange og besværlige Markveje. I vor Tid mærkes disse forældede Forhold mere end nogensinde som en Ulempe, og efter 1920 er der først rigtig kommet Fart i Udflytningen. Naar vi nu i disse Aar ser saa mange nye Hjem rejse sig omkring paa Løjt Land, ja, saa er det egentlig kun Fuldbyrnelsen af en Udvikling, der begyndte for 300 Aar siden.

**LYSEKRONER = RADIO**

**KEMP & LAURITZEN**

VESTER VOLDGADE 9 - C.936

**C. Clausens Dampskibsrhederi**

Havnegade 4

AARHUS

**1/8 IMPORTKOMPAGNIET**

Nørrebro 91 = Telefon 2140

ODENSE

**For knapt 11 Øre om Dagen**

har man to Gange aarlig

**i Landbrugslotteriet**

Chancen for en Gevinst paa

**80,000 Kroner**

**S. C. Sørensen**

RANDERS

Telf. 99

*Jern — Staal*

Bestil

**Christiansholms London Beckton  
Koks og Centralvarmecinders.**

Største Varmeevne.  
Ringe Askeprocent.  
Ingen Slagger.

Leveres overalt fra 10 hl  
til billigste Dagspris.

A/S

**Christiansholms**

**Fabriker**

**C. 196**

**DANSK BIOGRAFISK LEKSIKON**

redigeret af POVL ENGELSTOFT

er den uundværlige Haandbog for den  
historisk og biografisk interesserede

Værket bliver paa 25 Bind.  
Foreløbig er 10 Bind udkommet.  
Pris pr. Bind Kr. 15.00.  
Værket leveres i Rater efter  
Aftale med Deres Boghandler.

**SCHULTZ FORLAG**

**A/s Neumann & Zimmermann**

LYNGBY

**A/s GRØN & WITZKE**

Kongens Nytorv 6

**ASSURANCE-  
KONTORER**

Telefon C. 9361

## Husmandsbrandkassen for Danmark

Ca. 140.000 Medl. 1050 Mill. Kr. Forsikringssum. Reserver ca. 1,7 Mill. Kr

Moderat Præmie. Hurtig Afregning. Kulant Behandling

Nærmere Oplysninger faas ved Henvendelse til Distriktsforstanderne, Sognetillidsmændene eller Hovedkontoret:

Nørrevoldgade 16, København K., Telf. 383-14078

A/S **BRITGOODS**  
Telf. 1036 - - - - Ny Toldbodgade 8  
København K.

## SCHØNBERGS PAPIRVAREFABRIK

Aktieselskab

Vesterbrog. 29 KØBENH. Tlf. C. 7210-7211

DANSK BØLGEPAP EMBALLAGE

Aktieselskabet

Landbobanken i Skive

Salling Bank

## A/S H. C. Møllers Sæbefabrik & Oliemølle

A A R H U S

Grundlagt 1829.

Telf. 9800

Prima blød Sæbe, Linolie og Fernis.

## Viborg Byes og Omegns Sparekasse

Stiftet 1828

Kontortid 9-2 og 5-6

Telefon 1400

Viborg

## Banken for Slagelse og Omegn A/S

Slagelse

## A/S Importkompagniet

Import af Kul, Korn & Foderstoffer.

Kallundborg

Aktieselskabet

Banken for Randers og Omegn

RANDERS

VÆVESKOLEN

## „Askovhus“

Vævestuen „Askovhus“

S Ø N D E R B O R G

## Juelsminde Kuranstalt

Horsens

## Trædballehus

Telefon 672 . Vejle

Foreninger  
og Selskaber  
modtages .  
4 Festsale

Nissen & From.

Firma

## Anton Petersen

Præste

## Aagaard-Nielsen

Bygningsartikler Kulimport

SKIVE

## Jydsk Hypotekforening

Aarhus

## Hellerup Skolæstfabrik

Aldersrogade 3

København

Telefoner 7519 . 9775

# KAMPMANN & HERSKIND A/S

Vestergade 2 - København

## Kul og Cokes Import

TELEFON

**2628**

### VEJLE STØBEGODS



C. M. Hess' Fabrikker A/S

### Alfred Benzon

København

C. 194

Halmtorvet 29.

### Gymnastikhøjskolen.

(Fra 1. April 1927 anerkendt og optaget paa Højskoleloven).

Plan med Oplysninger om Skolearbejdet og om Understøttelse gennem Amterne eller Elevforeningen „O. D.“ ved

**NIELS BUKH,**  
Ollerup.

Ja - men

Jomas

Kaffe

smager bedst

Frisbrændt  
Paa egne moderne Bænkemøbler  
Carl Schøttke København 1120 1905  
Egen Import

### Askov Sløjdskole

Vejen St. Telf. 17 Askov.

Skolen for Overgangsalderen. Amtsunderst. skal søges inden 1. Juli. Statsunderstøtt. søges indtil 15. Nov. Skema og Skoleplan sendes frit.

Kristine og Anders Nielsen

### Hotel ALSSUND

SØNDERBORG

Telefon 70 og 352

vis a vis Slot - Park - Strand

### „CIMBRIA“

Tømmerhandel A/S

Aabenraa

Trælast - Bygningsartikler  
Støbegods

Tlf. 2006 - 2007 - 2008

### Ladelund Landbrugs- og Mælkeriskole,

Brørup St.

5 Mdrs. Landbrugskursus Nov.-Marts  
9 — do. Novbr.-Juli  
8 — Mælkerikursus Sept.-April  
Uddannelse af Kontrolassistenter.

J. C. Overgaard.

Benyt

### Mommark Færgen

Den korteste, smukkeste og billigste Forbindelse til og fra Sønderjylland og det sydlige Udland.

Telf. Over Tandslet 7824  
Telf. Faaborg 11

### Smith & Co. A/S

Cykler og Cykledele

en gros

ODENSE

### Folkebanken for Als og Sundeved A/S

Kontortid: 9—1, 3—5

SØNDERBORG

### Sparekassen for Haderslev Bys Omegn

Kontortid:

9—12, 2—4. Lørdag 9—1.

HADERSLEV

Støt de

sønderjydske

Indsamlinger

### Dansk Andels Ægexport

Vestervoldgade 7 & 9

Telf. 2126 - 11126 - København

Forlang altid  
NYLAGTE **ÆG**

stemplet med D. A. Æ.-Mærke.

### Snoghøj Gymnastik- højskole

Fredericia.

3 Maaneders Sommerskole.

5 — Vinterskole.

Skoleplan sendes.

Jørgine Abildgaard. Anna Krogh.

Willemoesgade 3  
Telf. 11414-12114

A/S

# ALLIANCE

Elektr. Anlæg  
NEON Anlæg

*Den sjællandske  
Bondestands Sparekasse*

**Banken for Skanderborg og Omegn**

Kontortid 10—3 — Telefon 516 og 517  
**Skanderborg**

A/s **BRØDR. BRINCKER**

GREISDAL HAMMERVÆRK PR. VEJLE  
Grundlagt 1867

Grebe, Forke, Spader, Roehakker, Haveredskaber, Høstleer, Ma-  
skinknive, Vognaxler, Plovskær, roterende Grussorterer m. m.

**Sparekassen for Randers By og Omegn**

Kontortid 10—1 og 3—5  
Telefoner 1467 og 1468 - Statstelefon 3.  
**Randers**

**Dansk Eternit-Fabrik A/s**

Aalborg  
Telf. 4800

**A/S Chr. H. Nielsen jun., Hjøring**

— Forretningen grundlagt 1874 —  
Korn — Foderstoffer — Kunstgødning  
Kul m. m.

**Kalundborg Kul Kompagni A/s**

*Adda*

*Korsetterne er landskendte*

Enefabrikation:

**Fredericia Korsetfabrik.**

Skal man til og fra

## Sønderjylland

benytter man

## Syddiyenske Jernbaner

Aktieselskabet

**Hagen &**

**Sievertsen**

ODENSE

Start Dagen med

## Abild Most

Eneforhandling ved

A. W. Kirkebye

Forlang

## Mogensen & Dessau's

Vaskestoffer, Hvidevarer,  
Sengeartikler, Floneller  
hos Deres Manufakturhandler.

Garanteret

sol- og vaskeægte Farver.

Bemærk

det plomberede Garantimærke.

Vælg det bedste —  
det gør vi.

## Frøcontoret

(for undersøgt Markfrø)  
(Grundlagt 1887)

**KOLDING**

Leveringer under Statsfrøkon-  
trollens selvvirkende Kontrol.

Antager Frøavlere.

**Koh-i-noor** Cigaren 25 Øre

Desuden: Mellestør. . . 17 Øre  
Lille . . . . . 13 Øre  
Cerut . . . . . 10 Øre

**Th. Damborg**

Cigar- og Tobaksfabrik  
NYKØBING MORS

Aktieselskabet

## Hjørring Diskontobank